

Yayın Geliş Tarihi: 2022-04-19

Yayın Onay Tarihi: 2022-12-22

DOI No: 10.35343/kosbed.1105901

Simge YILMAZ *

Aslı YAPAR GÖNENÇ **

Yeni Medya ve Serbest Zaman İlişkisi Üzerine Bir Araştırma

*A Research on the Relationship of New Media and
Free Time*

Özet

Serbest zaman kavramı bireylerin iş, eğitim ve günlük yaşam sorumluluklarını yerine getirme zamanlarından arta kalan kişisel deneyimler için kullanılan zamanlardır. Özellikle son zamanlarda bireylerin monotonlaşan gündelik hayatlarında bir kaçış aracı olarak kullandıkları yeni medya ile hem kendilerine haz verecek hem de dijital kimliklerini istedikleri yönde inşa edecek serbest zaman aktiviteleri ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda serbest zaman kullanımının yeni medyayla, sosyal medya platformları aracılığıyla, farklı demografik özellikler çerçevesinden benzerlikleri ve farklılıklarıyla, akıllı telefon kullanım oranı ve bağımlılığıyla dijital oyun ilişkileri araştırma kapsamında ele alınmıştır. Serbest zaman üzerine tez veya makale yazan araştırmacıların, serbest zaman ile ilgili ne tür yaklaşımlar sergilediği ve ne tür sonuçlara ulaştığı literatür taramasıyla ele alınıp değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırılan çalışmalarda serbest zamanın sosyal medyayla olan ilişkisi ve teknoloji bağımlılığı gibi başlıkların öne çıktığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra; özellikle demografik özelliklerin farklılıklarına rağmen serbest zaman kullanımında yeni medyanın öne çıktığı incelenen çalışmalarla desteklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Serbest Zaman, Yeni Medya, Sıradan Serbest Zaman Aktiviteleri, Sistemli Serbest Zaman Aktiviteleri

Abstract

The concept of leisure time is the time used for personal experiences left over from the time of individuals fulfilling their work, education and daily life responsibilities. Especially recently, with the new media that individuals use as an escape tool in their monotonous daily lives, leisure activities that will both give them pleasure and build their digital identities in the way they want have begun to come to the fore. In this context, the relations of leisure time use with new media, social media platforms, similarities and differences within the framework of different demographic characteristics, smartphone usage rate and addiction, and digital games, are discussed within the

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Gazetecilik Anabilim Dalı, Gazetecilik Programı Doktora Öğrencisi, simgeurganci@gmail.com, Orcid: 0000-0001-5382-1089

** İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Genel Gazetecilik Anabilim Dalı, Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi, ayapar@istanbul.edu.tr

scope of the research. It is aimed to examine and evaluate what kind of approaches and what kind of results the researchers who write thesis or article on leisure time show and what kind of results they reach. In the researched studies, it was determined that the titles such as the relationship of leisure time with social media and technology addiction came to the fore. And also; In particular, despite the differences in demographic characteristics, it is supported by the studies that the new media comes to the fore in the use of leisure time.

Keywords: : Leisure, New Media, Ordinary Leisure Activities, Systematic Leisure Activities

Giriş

Serbest zamanlar, gezme, dinlenme, spor, kitap okuma, arkadaşlık ilişkilerini geliştirme gibi alışkanlıklar ve eğilimler, yerini; sanal ilişkilere bırakmıştır. Kitle iletişim araçları ve iletişim teknolojileri, en temel serbest zaman değerlendirme araçlarından biridir. Son yıllarda kitle iletişim araçları ve iletişim teknolojileri, birey ve toplumun yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle sinema hem bireysel hem aileyle ya da grup olarak birlikte vakit geçirilen en temel sosyalleşme, serbest zaman ve eğlence endüstrisinin araçlarından biridir (Tolan, 1990: 868).

İletişim teknolojilerinin hayatlarımıza entegre olduğu ve bilgisayarlar, akıllı telefonlar aracılığı ile her durumda ve her ortamda bağlanabilme imkanı sağlayan bu yeni dijital çağda, tüm dünya bireyleri kısa sürede etki altına girmeye ve yüz yüze iletişim ve sosyalleşme yerine sanal dünya üzerinden iletişim gerçekleştirmektedir. Özellikle internet öncesi dönemde bireyler; aile, arkadaş ve toplum ilişkilerinde yüz yüze olmayı tercih etmekteydi. İnternette beraber alışkanlıkları değişen kişiler mekandan ve zamandan bağımsız olan ayrıca kolay ve ucuz kullanılan yeni medya araçları üzerinden sosyalleşmeye yönelmiştir (Taylan, 2019: 3463).

Günümüzde, teknolojik gelişmelerin etkisine bağlı olarak değişen ve gelişen internet tabanlı akıllı mobil cihazlar, belli bir ücret karşılığı hizmet sunan film, dizi izleme platformları, online siteler ve dijital kimliklerin inşa edildiği sosyal medya mecraları toplumun küresel anlamda değişimine, dönüşümüne sebep olmaktadır (Özutku vd., 2014: 137). Yeni medyanın ve beraberinde getirdiği uygulamaların hayatımıza girmesi ile birlikte, serbest zaman kullanımında etkin rol oynamanın yanı sıra, zamanla kullanıcıları dijital bağımlılara çevirebilmektedir. Bu durum da kitlelerin yaşam tarzında dönüşüme yol açmaktadır ve kitleler teknolojik cihazları temel gereklilik olarak görmeye başlamıştır.

Bu çalışmada öncelikle serbest zaman kavramı ve serbest zaman aktiviteleri olarak öne çıkan sıradan serbest zaman aktivitesi ve sistemli serbest zaman aktivitesi kavramları tanımlanmıştır. Serbest zamanla ilişkili olan, Türkçe yazılan ve yayımlanmış literatürde yer alan çalışmalar taranmıştır. Özellikle serbest zaman ile ilgili çalışmaların sosyal medya ve dijital bağımlılık konuları üzerine yoğunlaştığı tespit edilmiş ve bu doğrultuda ön plana çıkan 10 araştırma analiz edilmiştir. Analizlerin bulguları; Yeni medya ve serbest zaman ilişkisi, "Yeni Medyada Demografik Farklılıklar ve Serbest Zaman İlişkisi", "Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Serbest Zaman İlişkisi" ve "Dijital Yayıncılık ve Serbest Zaman İlişkisi"

başlıkları altında incelenmiştir. Çalışma başlıkları oluşturulurken günümüzde yeni medya ortamlarında yöndeşme oluşumu ile birlikte akıllı telefon kullanımının her geçen gün artış göstermesi, basılı yayının yerini dijital mecraların almaya başlaması göz önünde bulundurulmuştur. Bunun yanı sıra; alışkanlıkların demografik yapıyla olan yakın ilişkisinin bulunması çalışma kapsamında incelenmesinin temel sebepleridir.

1. Serbest Zaman Kavramı

Serbest zaman, bireylerin yemek yeme, uyuma gibi fizyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra sosyalleşme, iletişimde kalma, olaylardan haberdar olma gibi sosyal ihtiyaçlarını giderdiği zamanlar için kullanılan bir kavramdır. Ayrıca bu zaman dilimleri iş, eğitim gibi bireylerin hayatlarında önemli yeri olan ve sorumluluklarını yerine getirdikleri zamanların dışında kalan, bunun yanı sıra bireyin kaçış noktası olarak onu günlük rutinleri dışına çıkarıp rahatlatan aktiviteleri içermektedir. Serbest zamanlar dinlenmenin dışında içerisinde çeşitli aktiviteler barındırmaktadır. Fakat bu aktivitelere yemek yeme ve uyuma gibi fizyolojik ihtiyaçlar girmemektedir. Bahsi geçen eylemler temel ihtiyaçların giderilmesi olarak nitelendirilmektedir (Tezcan, 1993: 9-10). Serbest zaman aktivitelerinden kasıt bireyin, fizyolojik ihtiyaçlarını giderdikten ve sorumluluklarını yerine getirdikten sonra arta kalan süreleri nasıl geçirmeyi tercih ettikleri ve bunu eyleme nasıl geçirdikleri ile ilgilidir.

Birey hayatının önemli bir dönemini serbest olarak adlandırılan zaman ile geçirmekte ve bu zamanları doldurma biçimi ve yapılan etkinliklerin niteliği, gelecekte bireyin karakteristik özelliğinden psikolojik deneyimlerine varan geniş bir etki yaratmaktadır. Bireylerin kişisel gelişimlerinin hangi yönde ilerlediği, ilgi alanları ve yaşam amaçları gibi konuların çözümlenmesinde serbest zaman kullanımı önemli bir ölçüt olmaktadır. Bu sebeple serbest zaman kullanımı anlık bir etkiye ve şansa bırakılmayacak kadar değerli olduğu belirtilmektedir. Çünkü yanlış bir serbest zaman aktivitesi seçimi birey üzerinde olumsuzluklar yaratabileceği ayrıca dış etkilere daha fazla maruz kalabileceği gibi zararlara yol açabilmektedir (Sivan ve Ruskin, 2000: 13).

1.1. Serbest Zaman Aktiviteleri

Fizyolojik ihtiyaçların giderildiği ve sorumlulukların yerine getirildiği durumların dışında kalan serbest zamanlarda, sosyalleşmek ve iletişim kurmak için çeşitli aktiviteler mevcuttur. Bu aktiviteler son yıllarda yapılaş türü, sağladığı etki açısından ikiye ayrılmaktadır. Bunlar; sıradan aktiviteler ve sistemli aktivitelerdir (World Leisure Organization, 2001).

Serbest zamanın sıradan olan ve planlanmayan aktiviteleri olarak kategorileştirilen ve uzman olmayı gerektirmeyen, birey için zevkli geçen, temel olarak eğlenmeye dayanan kısa aktivitelerdir. Bireyin gelecek kariyerine, kültürel kazancına az etki yapan; müzik dinleme, oyun oynama, film ve dizi izleme, sohbet etme, mesajlaşma gibi serbest zaman aktivitelerini kapsamaktadır. Öte yandan bir plan doğrultusunda gerçekleştirilen serbest zamanın sistemli aktiviteleri ise bireylerin üzerine düşündükleri, hatta eğitim aldıkları ve düzenli bir şekilde imaj ve mesaj yayma amacıyla icra ettikleri bir kategoride yer almaktadır. Sistemli aktivitelerde özellikle; kendini keşfetme, kültürel ve bilgi yönünden geliştirme, ifade imkanı bulma, zihinsel yenilenme, takdir edilme duygusunu tatma, kişisel

bir imaj yaratma, sosyal bir etkileşim sağlama ve bir topluluğun parçası olma gibi nitelikler dikkat çekmektedir. Bu 8 ayrı niteliğin arkasından eğlenme amacı gelmektedir (Stebbins, 2007: 22).

2000'lerin başından beri özellikle dijital teknolojiadaki gelişim ve gelenekselden yeni medyaya doğru gerçekleşen toplumsal dönüşümün etkisiyle kavramlar arasındaki keskin ayrımlar ortadan kalkmaktadır.

1.2. Serbest Zaman Ve Toplumsal Dönüşüm

Serbest zamanı değerlendirme konusunda özellikle günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler ve dijital yenilikler, insanlara sunduğu kolay ulaşılan, etkileşim sağlayan, çeşitliliği bol içerikleri ile ön plana çıkmaktadır. Dijital dünyanın içerisine giren bireyler sosyal medya platformlarında sosyalleşebilme, içerikleri hem tüketebilme hem de üretebilme imkanı yakalamaktadır. Ayrıca dijital oyunlara merak sarmakta, elektronik gazete ve dergileri takip etmekte ve tüm bu içeriklere bilgisayarları veya akıllı telefonları üzerinden hızlıca ulaşabilmektedir.

Serbest zaman aktivitelerinin çıkış noktasına baktığımızda; insan doğasının getirisi olan sosyalleşme olgusunun tüm aşamalarının bu zaman diliminde gerçekleştirilebiliyor olmasıdır. Bireyler dış dünya ile temas halindeyken bir tür alışveriş tutumu sergiler. "Değerli olanın benimsenmesi ve onaylanma hissini yaşamaya kişiyi sadece ekonomik ilişkiler içinde tanımlayan bir varlık olmanın dışında psiko-sosyal ve normatif bir toplumsal kimlikle algılamasını sağlayacaktır (Wallace ve Wolf, 2012: 430-431)."

Serbest zaman aktivitesi olan sosyalleşme öncelerde genellikle yüz yüze yapılıyorken 20. yüzyılın getirdiği teknolojik yenilikler, küreselleşme ile yerini dijital -sanal- dünyaya bırakmaya başlamıştır. Dijital dünyanın kitlelere sunduğu geniş seçenek ağı ile birlikte serbest zaman kavramı da bir dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Bu doğrultuda "evde geçirilen serbest zaman" ile "dışarıda geçirilen serbest zaman" olarak iki farklı kavram ortaya çıkmıştır (Aydoğan, 2017: 604). Özellikle yaşanan pandemi süreci göz önüne alındığında son bir yıldır evde geçirilen serbest zaman kavramının öne çıktığı gözlemlenmektedir. Evde kalarak internetin tüm özelliklerini keşfeden ve kullanan kullanıcılar, eskiye oranla daha fazla ev merkezli serbest zaman kullanımı göstermektedir. Pandemi ile birlikte gelen bu toplumsal dönüşüme genç kuşak bireyler ve özellikle de üniversite öğrencilerinin öncülük ettiği ve dijital yenilikleri takip ederek okul dışında kalan zamanlarını yeni medya ile doldurdukları söylenebilir (İşman ve Arıca, 2020: 9).

2. Metodoloji

Çalışmada serbest zaman aktivitelerini ele alan makale ve tezler içerik analizi ile incelenmiş ve sonuçlar ortaya konulmuştur. Bu bağlamda; serbest zaman aktivitelerinin yeni medya kullanımı ile ilgili ilişkisi, demografik yapıya göre değişimi, akıllı telefon bağımlılığı ve dijital yayıncılık ile ilgili yapılan çalışmaların literatür taraması yapılmıştır.

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada sosyal bilimlerde sıkça kullanılan içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Literatür taramasından geçirilen çalışmalarda yer alan veriler içeriksel olarak çözümlenmiştir. Metodolojik olarak içerik analizinin disiplinler arası çalışmalarda da

oldukça fazla tercih edilmesinin nedeni bu yöntemin esnek bir yapıya sahip olmasıdır. Bu yöntemin en önemli özelliğinin esnek yapısı olması bilimsel yöntemler arasında sıklıkla tercih edilmesinin sebepleri arasında yer almaktadır (Yıldırım, 2015: 115).

2.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Serbest zaman aktiviteleri hayatın büyük bölümünde bireylerin yaşamı içinde yer almaktadır. Bu aktivitelerin yapılma şekli, özellikleri kişisel olarak yaşamı şekillendirerek gelecekte toplumsal değişim ve dönüşüme zemin hazırlayacak derecede önem arz etmektedir. Bu nedenle hem kişisel hem de toplumsal olarak gelişimlerin hangi yönde olacağı, yaşam şekilleri gibi konuların yorumlanabilmesinde serbest zaman kullanımı önemli bir ölçüt olarak kendisini göstermektedir. Çünkü yanlış bir serbest zaman aktivitesi seçimi birey üzerinde olumsuzluklar yaratabileceği ayrıca dış etkilere daha fazla maruz kalabileceği gibi zararlara yol açabilmektedir (Sivan ve Ruskin, 2000: 13). Tüm bu nedenlerden dolayı serbest zamanı etkileyen faktörler araştırılarak yapılan çalışmalarda bulgular ortaya konulmak istenmiştir.

3. Serbest Zaman ile İlgili Çalışmaların Literatür Taraması

Literatürdeki serbest zaman kavramını ele alan makaleler ve tezler incelendiğinde farklı perspektiflerde çeşitli çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan öne çıkanları; “yeni medya ve serbest zaman ilişkisi, yeni medyada demografik farklılıklar ve serbest zaman ilişkisi, akıllı telefon bağımlılığı ve serbest zaman ilişkisi, dijital yayıncılık ve serbest zaman ilişkisi” şeklindedir.

3.1. Yeni Medya ve Serbest Zaman İlişkisi

Yakın tarihte sadece televizyon ve gazete, medya kavramını çağrıştırmaktaydı. Günümüzde ise, teknolojinin hızlı ilerleyişi ve bununla paralel internetin doğup, geniş kitlelere yayılışı medyaya yeni bir anlam katarak “yeni medya” kavramının doğmasını sağlamıştır (Satıl, 2011: 43). Geçmişte birbirinden ayrı olan kitle iletişim araçları, telekomünikasyon ve sayısal ortamda veri işleme sistemleri zamanla bir bütün oluşturarak yeni medya düzeninin doğmasını sağlamıştır. Yeni medya düzeninin dışında kalan basın, radyo, sinema ve televizyon yayıncılığı ise geleneksel medya adıyla anılmaya başlamıştır (Gorman ve Mclean, 2005: 185).

Sosyal medya, web 2.0’ın kullanılmaya başlanması ile popülerliği bir anda artmış olan ve tüm dünyada en sık kullanılan mecraların başında gelmektedir. Web 1.0’ın en önemli eksikliklerinin başında gelen kullanıcıları/katılımcıları pasif konumda bırakması durumu web 2.0 ile ortadan kalkmıştır. Aynı zamanda; kolay erişilebilir olması, tüm dünya ile eş zamansız şekilde etkileşime geçilebilmesi ve mobil cihazlar üzerinden kullanılabilmesi gibi özellikleri sayesinde de pek çok kullanıcı tarafından tercih edilmektedir (Törenli, 2005: 88).

Birçok özelliği sayesinde tercih edilen ve üzerinden aktiviteler yapılan yeni medya için Wallsten (2013: 25-26), serbest zaman kullanım süresinin önemli bir payını karşıladığını belirtmiştir. Ona göre yeni medya aktiviteleri sadece serbest zamanı kapsamamakta, ayrıca uykudan, yemekten, sorumlulukların yerine getirildiği zamanlardan da çalmaktadır. Özellikle de gençlerin eğitim sürelerini ve kazançlarını arka plana itmelerine neden olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca serbest zamanlarında aktif olarak kullanmayı tercih

ettikleri yeni medya üzerinden ilgi çekmek ve beğeni kazanmak amacıyla paylaşımlarda bulunduğunu belirtmektedir. Bu bilgiler ışında, genç bireylerin özellikle yeni medya araçları üzerinden sistematik bir serbest zaman kullanımına önem verdikleri ifade edilebilmektedir.

Bir başka araştırmacı olan Kart (2014: 192)'a göre, yeni medya ve beraberinde getirdiği özellikler ile beraber toplumsal bir değişim başlamış ve gündelik hayatta gerçekleştirilen aktiviteleri dijital dünyaya taşıdığını belirtmektedir. Ayrıca bu dijital dünyanın hem bir serbest zaman yaratma aracı olarak ön plana çıktığını hem de kullanıcıları dijital dünya içerisinde tutarak olumsuz etkilere açık olmasına sebep olduğunu ifade etmektedir.

Bu doğrultuda Kart (2014), serbest zaman kullanım dinamiklerinin analiz edilmesi amacıyla iki aşamalı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında, 111 ayrı genç bireyle derinlemesine özel görüşme yapılmış ve genç bireylerin serbest zaman kullanım özelliği incelenmiştir. Analizler sonucunda genç bireylerin eğitimden arta kalan zamanlarını evlerinde internet başında geçirmeyi tercih ettikleri sonucuna varmıştır. Genç bireylerin serbest zamanlarında sosyalleşme ve iletişim kurma aracı olarak yeni medyayı kullandığı, imkanları olmasına rağmen yüz yüze etkileşimi ikinci plana aldıkları belirtilmiştir. Evde geçen serbest zamanlarında kitap okuma, dinlenme, yemek yeme, film ve dizi izleme, müzik dinleme, internette alışveriş yapma, bilgisayar oyunları oynama gibi dijital ağlar yoluyla sıradan serbest zaman aktiviteleri yapmayı daha sık tercih ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca sosyal medyada içerik üretme, internette araştırarak hobiler edinme ve derslerini hazırlama gibi sistematik serbest zaman kullanımı da ön plana çıkmıştır. Eve kapanmayı sevdiğini, yüz yüze iletişimden sıkıldığını ve yalnızlığı tercih ettiğini belirten katılımcıların dönüşen serbest zaman tercihlerinin alt metnini daha iyi anlamlandırmak için çalışmanın yeniden derinleştirilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Bu doğrultuda çalışmanın ikinci aşamasında, serbest zaman kullanımında internet ve beraberinde getirdiği yeni medyanın rolü ve önemi incelenmiştir. Farklı fakülterden seçilen 18 kız ve 16 erkek öğrenci ile derinlemesine özel görüşme yapılmıştır. Verilerin saptanmasında; gençlerin internet üzerinde serbest zamanlarını değerlendirme şekilleri, gençlerin serbest zaman deneyimleri ve hissettikleri eksiklik duygusu, gençlerin ev merkezli serbest zaman aktiviteleri ve tüm bunların etkisiyle dönüşen serbest zaman olgusu ve değişen gençlerin söylemleri gibi temalar kullanılmıştır.

Analiz sonucunda; genç bireylerin dijital çağ ile birlikte artık serbest zamanlarını uyumak, dinlenmek, film izlemek, müzik dinlemek gibi sıradan özelliklerle geçirdiği kadar sosyal medyada da aktif olarak bulunduğu görülmüştür. Bireyler sosyal medya platformlarında imaj yaratma ve yaratılan başka imajları inceleme, ayrıca izlediği-dinlediği içerikleri, yeteneklerini, fiziksel görünüşlerini, ruhsal duygularını diğer kullanıcılarla paylaşmaya özen gösterdiği sistematik özellikleri de aktif olarak kullanmaktadır. Aynı zamanda burada geçirilen vakit serbest zaman dışındaki süreleri de kapsayarak bireyin sorumluluklarını ve fizyolojik ihtiyaçlarını kimi zaman arka plana atmasına neden olmaktadır. Bu durum günümüz dünyasının özellikle serbest zaman kullanımında, sıradan ve sistemli aktivitelerin ortak paydada bulunduğu yeni bir yöne doğru evrildiği söylenebilmektedir. Çünkü günümüzde yaratıcılık ve üretkenlik yerine duygusal hazlar yaşama istekleri ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra bu hazları yeni medya üzerinden diğer insanlara yayarak haz oranını artırma ve yaşadığı hazzı mümkün

olan herkese yayma tercihinde bulunan ayrıca her yaştan, cinsiyetten ve sosyal statüden kendine temsilci bulabilen yeni bir tür serbest zaman kullanıcıları da görülebilmektedir.

3.2. Yeni Medyada Demografik Farklılıklar ve Serbest Zaman İlişkisi

Tel ve Köksalan (2009)'ın yapmış oldukları, serbest zaman üzerine yapılan ve araştırma evreni olarak öğretim üyelerinin kullanıldığı bir çalışmada ise serbest zaman alışkanlıklarında internetin oldukça fazla tercih edildiği belirlenmiştir. Her geçen gün kullanıcı sayısının artmaya devam ettiği internet, tüm dünyada sosyal yapının dönüşüme uğramasının en önemli sebeplerinin başında gelmektedir. İnternet, %87,8'lik bir oranla serbest zaman etkinliği olarak kullanılmaktadır.

Öğretim üyelerine yönelik yapılan bu araştırmaya göre erkek öğretim üyeleri, serbest zaman aktivitesi olarak internet kullanımını kadın öğretim üyelerine göre daha fazla tercih etmektedirler. Ayrıca aynı çalışmaya göre uzmanlık alanı fen bilimleri olan öğretim üyeleri, bir serbest zaman etkinliği olarak internet kullanımına daha fazla yönelim göstermektedir. Araştırma, Doğu Anadolu bölgesindeki 5 farklı üniversitenin (Atatürk, Fırat, Kafkas, İnönü ve 100. Yıl Üniversiteleri), çeşitli fakültelerinden toplam 2558 öğretim üyesine yapılan bir anket çalışmasıdır. Anketlere geri dönüş oranı ise %59 olarak belirlenmiştir ve çalışma evreni toplam öğretim üyesinin %30'undan (793 öğretim üyesi) oluşmaktadır. İnternet teknolojisinin hayatlarımıza girmesi ile birlikte serbest zaman alışkanlıklarının da değişmeye başlaması ve internetin bir serbest zaman etkinliği olarak kullanılmaya başlanması dikkat çeken bir dönüşümdür. Serbest zaman ve internet kullanımına yönelik araştırmalar ise sıklıkla Y ve Z kuşaklarına, lise ve üniversite öğrencilerine yönelik çalışmalardan oluşmaktadır. Bu çalışma, özellikle çalışma evreninin öğretim üyelerinden oluşması sebebiyle literatürde dikkat çeken çalışmalardan birisi olarak kendisini göstermektedir.

Çalışma göstermiştir ki öğretim üyelerinin %57'si, interneti bir serbest zaman etkinliği olarak her gün kullanmaktadır. Bu durumun yanı sıra demografik özelliklerin, serbest zaman etkinliği olarak internet kullanımında farklılık yaratan bir değişken olduğu da görülmüştür.

Kadın öğretim elemanlarının serbest zaman etkinliklerini inceleyen Aydoğan ve Gündoğdu (2006), öğretim elemanlarının zamanlarının büyük bir çoğunluğunu bilimsel çalışmalara ayırdıklarını, dolayısıyla çok değerli olarak görülen serbest zamanlarını ailelerine ayırdıkları sonucuna ulaşmıştır.

Tama modelinde gerçekleştirilen araştırmanın evreni, Erciyes Üniversitesinin çeşitli fakültelerinde görev yapan 157 kadın öğretim elemanından oluşmaktadır. Araştırma görevlileri ise ders verme yükümlülüklerinin bulunmaması sebebiyle araştırma evrenine dahil edilmemiştir. Araştırma evrenine dâhil edilen 157 öğretim elemanının 13'ü profesör, 14'ü doçent, 58'i doktor öğretim üyesi, 52'si öğretim görevlisi ve 20'si okutman olarak Erciyes Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde görev yapmakta olan kadın öğretim elemanlarından oluşmaktadır.

Çalışmaya göre öğretim elemanlarının büyük bir bölümü, serbest zamanlarını iş yerlerinde geçirdiklerini ifade etmiştir. Bu bağlamda serbest zaman ve kariyer ilerleyişi arasında bir negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Serbest zamanlarını evde geçiren

öğretim elemanları ise bu süreçte yemek yapmak, temizlik yapmak gibi ev işlerine odaklandıklarını belirtmişlerdir. Aydoğın ve Gündoğdu (2006)'nın yapmış oldukları çalışma göstermiştir ki Toplumsal düzen içerisinde kadına atfedilen rol sebebiyle Erciyes Üniversitesi'nde görev yapan kadın öğretim elemanları oldukça sınırla olan serbest zamanlarında internet kullanımından çok ev işlerine odaklanmaktadırlar. Ayrıca serbest zamanlarında internet kullanan katılımcılar, bunu bilimsel araştırmalar için yapmaktadır.

Sabırlı, Argın, Yetim ve Hızal (2019)'ın yapmış oldukları 50 yaş üzeri bireylerin serbest zaman ve sosyal medya kullanımına yönelik araştırma temelde 3 hipoteze cevap aramaktadır. Bu hipotezler, sosyal medya bağımlılığı ve serbest zaman arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, serbest zaman tatmini ile yaşam tatmini arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı ve serbest zaman tatmini ile mutluluk arasında anlamlı bir ilişkinin bulunup bulunmadığıdır. Bu hipotezlerin cevaplanması amacıyla Eskişehir'de 50 yaş ve üzeri 244 katılımcıya beşli likert ölçeğe sahip bir anket çalışması uygulanmıştır.

Katılımcılara uygulanan anket 3 farklı bölümden oluşmaktadır ve ilk bölümde katılımcıların serbest zaman tatmini, yaşam tatmini ve mutluluk düzeylerini ölçmeye yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde katılımcıların sosyal medya bağımlılık düzeylerinin ölçülmesine yönelik sorular bulunmaktadır. Son bölümde ise katılımcıların demografik özellikleri ile sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amaçlı sorular yer almaktadır.

Araştırma verileri incelendiğinde; 50 yaş üstü bireylerin mutluluk, yaşam tatmini ve serbest zaman arasında tutarlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Belirli bir yaşın üstündeki bireyler, serbest zamanlarını değerlendirmek için sıklıkla fiziksel aktivitelere, sosyal etkinliklere yönelmekle beraber çeşitli çevrimiçi sosyal medya platformlarında da vakit geçirmeyi tercih etmektedirler. Günümüzde akıllı mobil cihazların, kullanıcılara sunmuş olduğu imkânların artması ile birlikte, bu cihazlar kullanıcıların sosyal medya platformlarına erişim yaptıkları temel kitle iletişim araçlarından birisi haline gelmiştir.

Tüm hipotezlerin kabul edildiği araştırma sonucu bizlere göstermiştir ki 50 yaş ve üzeri bireyler, serbest zaman etkinliği olarak sosyal medya kullanımına fazlasıyla yönelmektedir. Katılımcıların sosyal medya bağımlılıklarının temelini ise tüketim, katılım ve yaratıcılık gibi değerler oluşturmaktadır. Bu durumun yanı sıra 50 yaş ve üzeri bireylerin sosyal medya kullanımı ve sosyal medya bağımlılıkları ile serbest zaman tatminleri, yaşam tatminleri ve mutluluk durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Serbest zaman, modern dönemde bireylerin büyük bir çoğunluğunun rahatladığı, gündelik streslerden uzaklaştığı, mental olarak kendilerini yeniledikleri bir süreç olarak kabul edilmektedir. Modern dönemin en büyük problemlerinden birisi, zamanın yetmemesidir. Bu sebeple zaman, özellikle de serbest zaman bir lüks olarak görülmektedir (Aydoğın ve Gündoğdu, 2006: 217).

Serbest zaman, bireylerin iş durumlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Bu sebeple ücretli bir işte çalışmayan bireyler, ücretli bir işte çalışan bireylere kıyasla, görece daha fazla serbest zamana sahiptirler. Demir ve Demir (2006), üniversite öğrencilerinin serbest

zaman faaliyetlerine katılımlarını etkileyen faktörlerin neler olduğuna yönelik yapmış oldukları araştırmada, 45 farklı parametrenin bulunduğunu saptamışlardır.

Toplamda 165 lisans öğrencisine beşli likert tipi sorulardan oluşan bir anket uygulanmıştır. İki kısımdan oluşan bu anketin ilk bölümü, ankete katılan öğrencilerin demografik özelliklerinin saptanmasını, ikinci bölümü ise katılımcıların serbest zaman aktivitelerine yönelmelerinde etkili olan parametrelerin neler olduğunu belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Öğrencilerin, serbest zaman etkinliklerine yönelmelerinde hangi durumların etkili olduğunu anlamaya yönelik olan bu çalışma göstermiştir ki özgürlük, bağımsızlık, kendine güven, sorumluluklar, kişilik yapısı, serbest zaman tesislerinin durumu, gelir düzeyleri ve serbest zaman tesislerine ulaşım imkânı gibi parametreler, katılımcıların serbest zamanlarda neler yapacağına yönelik durumları en fazla etkileyen parametrelerdir. Katılımcıların serbest zamanlarında neler yapacaklarını en az etkileyen durumlar ise ırk, cinsiyet, inanç, kadınların ve erkeklerin toplumsal statüleri şeklinde değerlerdir.

3.3. Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Serbest Zaman İlişkisi

Enformasyon çağı ile birlikte hayatlarımıza giren iletişim teknolojilerinde yaşanan büyük ve hızlı değişim, bireylerin günlük hayatlarını da etkilemektedir. İlk dönemlerde yalnızca sesli ya da yazılı iletişim araçları olarak kullanılan mobil telefonlar, teknolojik gelişmelerle birlikte süreç içerisinde pek çok farklı cihazın özelliğini de -internetle bağlanabilme, fotoğraf çekebilme- bünyesine katarak akıllı mobil cihazlara dönüşmüş ve gündelik hayatın vazgeçilmezlerinden birisi haline almıştır (Bulunmaz, 2014: 25-26). Akıllı mobil cihazlar olarak adlandırılan bu cihazlar, barındırdıkları özellikleri sayesinde çok kısa sürede klasik cep telefonları olarak bilinen cihazların yerlerini almayı başarmıştır. Akıllı mobil cihazların gelişen teknolojiye paralel olarak bünyesine sürekli yeni özellikler katması, kitleler üzerindeki etkisini, kullanım hızını ve sıklığını da her geçen gün arttırmaktadır.

Mobil cihazlar, birer iletişim aracı olmanın yanı sıra iletişim halinde kalma araçlarına dönüşmektedir ve bireylerin bu araçlarla olan ilişkileri kontrol altında tutulmadığı takdirde, ciddi sıkıntıların görülme ihtimalleri artmaktadır. Bu bağlamda teknolojik gelişmelerin yayılma hızı ve yanlış kullanımı gibi durumlar için farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bu kavramlardan en sık kullanılanlar; internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığıdır. Ancak bu kavramların yanı sıra günümüzde kullanılmaya başlayan farklı kavramlar da mevcuttur. Bunlar, bilgisayar oyunları bağımlılığı, internete bağlanamama korkusu, günlük gelişmeleri kaçırma korkusu ve akıllı telefon yoksunluğu korkusudur (Öztürk, 2015). Bu durum özellikle Genç bireyler arasında ön plana çıkmaktadır. Gençler sosyalleşme ve iletişim kurma amacıyla akıllı telefonlarını hayatlarının her anına, serbest zamanlarına, özel alanlarına kadar varan geniş bir alana taşımaktadır (Gümüş, 2018).

Serbest zaman, akıllı telefon kullanımı ve yeni medya konularını bir arada inceleyen bir başka çalışma olarak, Taşçı ve Ekiz (2018)'in çalışması ön plana çıkmaktadır. Çalışmanın içeriği olarak, serbest zaman kavramının ortaya çıkışı ve iş yaşamından arta kalan zamanların kullanımı üzerinedir. Özellikle serbest zaman kullanımında bir sosyalleşme aracı olarak sosyal medyayı ve akıllı telefonların kullanımını incelemektedir. Literatürün

son bölümünde ise akıllı telefon teknolojisinin serbest zamanında ötesinde günlük yaşamımızın önemli bir parçası haline girdiğini ve bu durumunda beraberinde dijital bir bağımlılık problemini getirdiğine dikkat çekmektedir. Bu dijital bağımlılık durumunu ölçmek adına birçok önemli ölçeğin geliştirildiği ancak bu çalışmada ölçek alanına sosyal medya mercilerini de kapsayacak şekilde geçerli ve güvenilirliği tespit edilmiş bir ölçek geliştirildiği ve çalışmaya 228 katılımcının yer aldığı belirtilmektedir.

228 ayrı katılımcıya yöneltilen sorularda öncelikle sosyal medyada geçirilen zaman tespit edilmesi amaçlanmıştır. Daha sonrasında internet kullanım amaçları, bu kullanım süresi boyunca fiziksel bir ağrı yaşayıp yaşamadıkları, eğitim ve iş hayatlarında bir aksama durumunun olup olmadığı ve sosyal ilişkiler üzerine etkileri incelenmiştir. Anket verileri sonucunda bireylerin önemli bir çoğunluğunun serbest zaman kullanım alanı olarak sosyal medyayı tercih ettikleri, özellikle de kadın katılımcıların sosyal medyada daha fazla zaman geçirdikleri ve duygusal bir destek aracı olarak kullandıkları saptanmıştır. Erkek katılımcıların ise sosyal medya ile bir çatışma durumunda oldukları ve bu durumdan olumsuz etkilendikleri belirlenmiştir. Çalışmada demografik özellikler, günlük kullanım süreleri ve kullanılan akıllı telefon uygulamaları açısından çeşitli veriler elde edilmiştir. Bu araştırma özellikle dijital bağımlılık ve dijital kullanım sürelerinin belirlenmesi açısından önem teşkil etmektedir. Araştırmadan elde edilen verilerin serbest zaman kullanımını da ön plana çıkan akıllı telefonlara, sosyal medyaya bağımlılık oranları konusunda yol gösterici olmaktadır.

Bu doğrultuda serbest zaman kullanımında akıllı telefonun yeri ve akıllı telefon yoksunluğu durumunda yaşanan tedirginlik duygusunun ölçüldüğü çalışmada Arıca (2021), örneklem grubu olarak online ankete katılan ve soruları eksiksiz bir şekilde dolduran Görsel, İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölüm öğrencilerini seçmiş ve toplam 102 kişiden oluşmaktadır. Örneklem grubunun özellikle iletişim bilimleri, medya okuryazarlığı, yeni medya, iletişim teknolojileri gibi içeriklerden eğitim alan Görsel, İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı öğrencilerinden seçilmesi, onların serbest zamanlarında akıllı telefonlarını ne oranla bilinçli kullandıkları ve varsa bağımlılık durumlarının farkında olup olmadığının analiz edilmesidir.

Toplanan veriler sonucunda çalışmaya katılan öğrencilerin %88'i kendilerini tam olarak adlandıramadıkları bir tuhaf duygu içerisinde hissettiklerini belirtmiştir. Bu tuhaf duygunun nomofobi olduğu ve akıllı telefon yoksunluğunun kullanıcıları üzerinde bilgiye erişememe, iletişimden kopma, rahat hissedememe ve dijital bağlantıyı kaybetme gibi konular çerçevesinde bir korku duygusu yarattığı ve bu durumda bir akıllı telefon yoksunluğu ile gelen bir dijital bağımlılık yarattığı söylenebilmektedir.

Öyle ki araştırmada yapılan anket cevaplarının puanlaması ile ortaya konulan sonuçlarda öğrencilerin 47 tanesinde orta düzey, 52 tanesinde ise yüksek düzey akıllı telefon bağımlılığı olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin tamamında belli bir seviye üzerinde oluşan bu bağımlılık ve akıllı telefon yoksunluğu ile ortaya çıkan endişe duygusu sebebiyle günlük hayatlarının önemli bir parçası olarak akıllı telefonları yanlarında bulundurdıkları saptanmıştır. Bu durumda beraberinde çalışmaya katılan öğrencilerin serbest zamanda dahil hayatlarının kayda değer önemli bir kısmında akıllı telefonları ile zaman geçirdikleri sonucunu getirmiştir.

3.4. Dijital Yayıncılık ve Serbest Zaman İlişkisi

Günümüzde bireylerin monotonlaşan günlük yaşantıları içerisinde kendilerini doyuma ulaştırarak serbest zaman etkinlikleri, önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin serbest zamanlarını değerlendirmeleri amacıyla çeşitli hizmetler sunan sektörler de ortaya çıkmıştır. Bu sektörlerden birisi de Netflix, BluTV, puhutv gibi aboneliğe dayanan ve film, dizi, belgesel gibi içerikler üreten paralı platformlardır. Bireylerin ücretli bir şekilde kendi seçtikleri içeriklere ulaşması, bu sayede hazzı ulaşımın kolay ve hızlı olması, bu platformlarda geçirilen zamanın artmasına sebep olmaktadır. Bu durum kullanıcıların Netflix vb. platformlara olan bağımlılıklarının oluşmasını da beraberinde getirmektedir (İşman ve Arıca, 2020).

Bu doğrultuda İşman ve Arıca (2020)'nin yapmış olduğu çalışmada üniversite öğrencilerinin Netflix kullanım amaçları ve Netflix'te geçirdikleri sürelerin tespit edilebilmesi amaçlanmıştır. 72 üniversite öğrencisine uygulanan ve beşli likert ölçekli 20 sorudan oluşan anket yöntemi ile öğrencilerin bir serbest zaman aktivitesi olarak Netflix'i ne oranda tercih ettikleri ve bu tercihlerinde popüler kültür olgusunu bir etkisinin bulunup bulunmadığı analiz edilmiştir.

Analizler sonucunda çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin %70'nin günde ortalama 2 ila 5 saat arasında bir süreyi Netflix'te geçirmeyi tercih ettikleri belirlenmiştir. Anket sorularından biri olan ve serbest zaman aktivitesi olarak Netflix kullanımının cevapları incelendiğinde katılmayanların oranı %8 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu serbest zamanlarını Netflix'te geçirdiklerini belirtmiştir. Ayrıca erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla daha fazla serbest zamanlarında Netflix kullanma bilgisi yer almıştır. Sonuç olarak bu çalışmadan, katılımcıların Netflix'i bir serbest zaman aktivitesi olarak değerlendirdiği ve işten, okuldan ve günlük sorumluluklarından arta kalan zamanlarda Netflix içerikleri tüketmeyi tercih ettikleri sonucuna ulaşmak mümkündür.

Özellikle günde 2-5 saat arası Netflix'e girmeye, Netflix'i düzenli bir şekilde güncel içeriklerini takip etmeye, aileleri ve arkadaşları ile birlikte bir öneri paylaşım ve etkileşim platformu olarak kullanmaya olumlu bakan katılımcıların yüksek oranda olması önemli bir çıkarımdır. Bu çıkarıma, katılımcıların Netflix'te zaman geçirmekten mutlu olması ve hatta sadece serbest zamanlarını değil, günlük işlerini ve sorumluluklarını erteleterek Netflix izlemesi önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda araştırmada "üniversite öğrencileri, bir serbest zaman aktivitesi olarak Netflix'i tercih etmektedirler" varsayımının veriler ile desteklendiği görülmüştür.

4. Bulgular ve Analiz

Yapılan çalışmalar analiz edildiğinde; yeni medya için Wallsten (2013: 25-26), serbest zaman kullanım süresinin önemli bir payını karşıladığını belirtmiştir. Bir başka araştırmacı olan Kart (2014: 192), iki aşamalı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Analizler sonucunda genç bireylerin eğitimden arta kalan zamanlarını evlerinde internet başında geçirmeyi tercih ettikleri sonucuna varmıştır.

Tel ve Köksalan (2009)'ın yapmış oldukları, serbest zaman üzerine yapılan ve araştırma evreni olarak öğretim üyelerinin kullanıldığı bir çalışmada ise serbest zaman

alışkanlıklarında internetin oldukça fazla tercih edildiği belirlenmiştir. . İnternet, %87,8'lik bir oranla serbest zaman etkinliği olarak kullanılmaktadır. Çalışma göstermiştir ki öğretim üyelerinin %57'si, interneti bir serbest zaman etkinliği olarak her gün kullanmaktadır.

Sabırlı, Argan, Yetim ve Hızal (2019)'ın yapmış oldukları 50 yaş üzeri bireylerin serbest zaman ve sosyal medya kullanımlarına yönelik araştırma sonucu bizlere göstermiştir ki 50 yaş ve üzeri bireyler, serbest zaman etkinliği olarak sosyal medya kullanımına fazlasıyla yönelmektedir.

Tama modeli ile kadın öğretim elemanlarının serbest zaman etkinliklerini inceleyen Aydoğan ve Gündoğdu (2006), öğretim elemanlarının zamanlarının büyük bir çoğunluğunu bilimsel çalışmalara ayırdıkları sonucuna ulaşmıştır.

Serbest zaman, akıllı telefon kullanımı ve yeni medya konularını bir arada inceleyen, Taşçı ve Ekiz (2018), anket verileri sonucunda bireylerin önemli bir çoğunluğunun serbest zaman kullanım alanı olarak sosyal medyayı tercih ettiklerini saptamıştır. Özellikle kadın katılımcıların sosyal medyada daha fazla zaman geçirdikleri ve duygusal bir destek aracı olarak kullandıkları sonucuna varılmıştır. Erkek katılımcıların ise sosyal medya ile bir çatışma durumunda oldukları ve bu durumdan olumsuz etkilendikleri belirlenmiştir.

Bir başka araştırmacı olan Arıca (2021), örneklem grubu olarak Görsel, İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü öğrencilerini seçmiş ve toplam 102 kişiye online anket uygulamıştır. Toplanan veriler sonucunda çalışmaya katılan öğrencilerin %88'i kendilerini tam olarak adlandıramadıkları bir tuhaf duygu içerisinde hissettiklerini belirtmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada serbest zaman kavramının bilinen yaygın tanımlarının yanı sıra özellikle dijital teknoloji ile birlikte gelen yeniliklerle paralellik göstererek bir dönüşüm geçirmeye başlaması ele alınmıştır. Bu doğrultuda; müzik dinleme, oyun oynama, film ve dizi izleme gibi "sıradan serbest zaman" aktivitelerinin yanı sıra; kendini geliştirmeye katkı sunan eleştirel ve yaratıcı düşünme aktiviteleri, yabancı dil öğrenimi gibi "sistemli serbest zaman" olarak ikiye ayrılan serbest zaman kavramları incelenmiştir.

Çalışmada yer alan 10 ayrı makale ve tez tarandığında sıradan ve sistemli serbest zaman arasındaki ayrımın giderek azalmaya başladığı ve ortak bir paydada yeni bir serbest zaman kavramını ortaya çıkardığı söylenebilmektedir. Çünkü günümüzde dijital teknoloji ve beraberinde getirdiği yeni medya, dijital yayıncılık, akıllı telefonlar ile bireyler serbest zamanlarını yalnızca fizyolojik ihtiyaçlarını gidermek için kullanmamaktadır. Bu ihtiyaçların dışında kişilerin hem sıradan olarak kabul edilen film ve dizi izleme, müzik dinleme, oyun oynama, mesajlaşma gibi aktivitelerle kısa süreli hazlar yaşama, hem de yaptığı sıradan aktiviteleri sosyal medya araçları üzerinden diğer kullanıcılara yayma ve uzun süreli etkiye sahip olan imaj, kimlik çalışması için kullandıkları görülmektedir. Örneklendirmek gerekirse izledikleri filmleri ve dizileri veya dinledikleri müzikleri, oynadıkları oyunları, etkinlikleri sosyal medyadan paylaşan, beğenilerini yorumlarla dile getiren, kendisine gelen mesajlar doğrultusunda karşılıklı etkileşim sağlayan dijital kullanıcılar bir yandan haz seviyelerini arttıran aktivite yapmış olmakta, bir yandan da diğer bireylerin düşüncelerini yönlendirme ve kendi istedikleri doğrultuda tanıtım tercihinde bulunmaktadır. Bu tercihin yapılmasındaki amaçlardan biri, yeni medya

üzerinden yaratılan profillerin içeriğinin doldurulmasında daha özgür hareket edilmesi gösterilebilmektedir. Çünkü bireyler dijital kimliklerini, gerçek hayat kimliklerinden biraz farklı veya tamamen farklı inşa etme imkanına sahiptir. Bu durumda beraberinde kendini daha bilgili, kültürlü, yetenekli, fiziksel ve psikolojik açıdan güçlü, mutlu göstermeyi tercih etmek için yeni medyayı bir araç olarak kullanmayı getirmektedir. Bireyler dijital kimliklerini nasıl görünmek istiyorlarsa o doğrultuda inşa edip daha sonra diğer bireylerle paylaşıp geri dönüşleri takip etmektedir. Böylelikle sıradan serbest zaman etkinliklerinin aslında sıradan o anda planlanmadan yapılan aktiviteler olmadığı, üzerine düşünülmüş ve bir kazanım doğrultusunda icra edilen sistemli serbest zaman etkinliklerine dönüşmektedir.

Kısacası günümüzde yaratıcılık ve üretkenlik yerine duygusal hazlar yaşama isteklerinin yanı sıra bu hazları yeni medya üzerinden diğer insanlara yayarak haz oranını arttırma ve yaşadığı hazzı mümkün olan herkese yayma tercihinde bulunan, ayrıca her yaştan, cinsiyetten, sosyal statüden kendisine temsilci bulabilen yeni bir tür serbest zaman kullanıcıları olduğu görülmektedir. Özellikle demografik özelliklerin farklılıklarına rağmen serbest zaman kullanımında yeni medyanın öne çıktığı incelenen çalışmalarla da desteklenmektedir. Öğrenciler, öğretim görevlileri, kadın ve erkek olarak ayrı ayrı ele alınan katılımcılar, 50 yaş üstü bireyler gibi örneklem gruplarına sahip çalışmaların ortak sonucu olarak serbest zaman kullanımında yeni medyanın sıkça tercih edilmesi ve hem sıradan hem de sistemli aktiviteleri iç içe geçmiş güncel anlamıyla kullandıkları dikkat çekmektedir.

Orta yaşlı bireylerin serbest zaman aktivitelerinde mutluluk, yaşam tatmini gibi isteklerin ön planda olduğu görülmektedir. Belirli bir yaşın üstündeki bireyler genç bireylere oranla serbest zamanlarını değerlendirmek için sıklıkla fiziksel aktivitelere, sosyal etkinliklere yönelmektedir. Bununla beraber çeşitli çevrimiçi sosyal medya platformlarında da vakit geçirmeyi tercih etmektedirler.

Telefon teknolojisinin gelişmesi beraberinde bireylerin bir uzantısı olarak sürekli yanlarında bulundurdukları ve sosyal medya uygulamalarıyla, kısa mesajlarla ve konuşmayla sıkça başvurdukları akıllı telefonlar, bireyler üzerinde yoksunluk durumlarında bir gerginlik duygusu yaratabilmektedir. Bu duygu bağımlılığın bir göstergesi olarak ön plana çıkmaktadır. Bireylerin serbest zamanlarında yanlarından ayırmadıkları ve olası bir akıllı telefon uzak kalma, iletişimden kopma, bağlantıda zayıflama gibi durumlarda etkilendikleri akıllı telefonların, her geçen gün serbest zaman için vazgeçilmez araçlardan birine dönüştüğünün bir göstergesi olarak nitelendirilebilmektedir.

Yeni medya ve akıllı telefon teknolojisinin yanı sıra internet tabanlı olan ve belli bir üyelik ücreti karşılığında kullanıma sunulan dijital yayıncılığın serbest zaman kullanımındaki etkinliği incelenmiştir. Bu doğrultuda günümüzde çok popüler olan Netflix ele alınmış ve özellikle üniversite öğrencilerin serbest zamanlarını ne oradan meşgul ettikleri analiz edilmiştir. Sonuçlar göstermektedir ki kısıtlı serbest zamanları bulunan öğrencilerin, sosyal medya sitelerinde beğeni ve yorum yapmadıkları zamanlardan arta kalan zamanlarını Netflix'te kullanmayı tercih etmektedir. Kısacası günümüzde, yeni medyanın ve akıllı telefonların etkinliği kadar olmasa da Netflix gibi

dijital yayıncılık platformları da serbest zaman aktiviteleri olarak ön plana çıkmaya başlamıştır.

Bu çalışmada yer alan ve literatür taraması için araştırılan Türkçe makaleler ve tezlerde, serbest zamanın sosyal medyayla olan ilişkisi ve teknoloji bağımlılığı gibi başlıkların öne çıktığı saptanmıştır. Özellikle yeni medya ve serbest zamanı kapsayan çalışmalar incelendiğinde, sosyal medyanın bir bütün olarak ele alındığı; Instagram, Youtube, Facebook, Twitter, Tiktok gibi mecraların ayrı çalışmalar içerisinde daha detaylı incelenebileceği tespit edilmiştir. Özellikle her sosyal medya mecrasının serbest zaman kullanımı üzerine etkisi ve hangilerinin daha fazla oranla bir serbest zaman aktivitesi olarak kullanıldığı analizlerine ulaşabilmek için önerilen çalışmalardır. Ayrıca online alışveriş siteleri, online bahis siteleri, online oyunlar gibi başlıkların serbest zamanla ilişkili incelendiği çalışmalara da rastlanılmamıştır. Özellikle ürün satın alma davranışı gösterilen ama zaman geçirmek amacıyla da kullanılan online emlak, taşıt, kıyafet, yemek gibi kategorilere dağılan alışveriş sitelerinin serbest zaman etkinliği olarak kullanımı üzerine bir çalışma önerilmektedir. Günümüzde etkinliğini arttıran ve her yaş grubundan katılımcı bulan online bahis sitelerinin serbest zaman kullanım aktivitesi olarak kullanılıp kullanılmadığının tespiti için de ayrı bir çalışma önerilmektedir. Son olarak, dijital oyunlar ve çoklu oyunculu online tabanlı oyunların özellikle de genç bireylerin serbest zamanlarını ne oranda işgal ettiğini ve hatta serbest zaman dışındaki iş, eğitim gibi sorumlulukları yerine getirme zamanlarını da ne oranda etkilediğini ölçen bir başka çalışma da önerilmektedir.

Kaynakça

- Aydoğan, F. (2017). "Dijital Çağın Çocuklarının Serbest Zamanı". TRT Akademi, 2 (4): 604-607.
- Aydoğan, İ. ve F. B. Gündoğdu (2006). "Kadın Öğretim Elemanlarının Boş Zamanlarını Değerlendirme Etkinlikleri". Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(21): 217-232.
- Bulunmaz, B. (2014). "Yeni Medya Eski Medyaya Karşı: Savaşı Kim Kazandı ya da Kim Kazanacak?". Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi, 4(7): 22-29.
- Demir, C. ve N. Demir (2006). "Bireylerin Boş Zaman Faaliyetlerine Katılmalarını Etkileyen Faktörler İle Cinsiyet Arasındaki İlişki: Lisans Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama". Ege Akademik Bakış Dergisi, 6(1): 36-48.

- Gorman, L. and D. McLead (2005). *Media and Society into the 21st Century: A Historical Introduction*. Blackwell Publishing: ABD.
- Gümüş, A. (2018). *Tıp Fakóltesi Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Depresyon Durumlarının Değerlendirilmesi*. [Uzmanlık Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakóltesi: Van.
- İşman A. ve F. A. Arıca (2020). *Popüler Kültür Bağlamında Serbest Zaman Etkinliği Olarak Netflix: Gelişim Üniversitesi Görsel, İşitsel Teknikler Ve Medya Yapımcılığı Bölümü Öğrencileri Örneği*. International Conference on New Horizons in Education: İstanbul.
- Kart, E. (2014). "Boş Zamanın Çoklu Tüketim Mekânı Olarak İnternet ve Yeni Yaşam Tarzlarının İnőası". *Global Media Journal: TR Edition*, 9(5): 180-218.
- Öztürk, U. C. (2015). "Bağlantıda Kalmak ya da Kalmamak İşte Tüm Korku Bu: İnternetsiz Kalma Korkusu ve Örgütsel Yansımaları". *Journal of International Social Research*, 8(37): 629-638.
- Sabırlı, T.N., M. Argan, G. Yetim ve A. Hızal (2019). "Boş Zaman Tatmini, Yaşam Tatmini ve Mutlulukta Sosyal Medya Bağlılığının Rolü: 50 Yaş ve Üzeri Bireyler Üzerinde Bir Araştırma". *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(14): 263-279.
- Sivan, A. and H. Ruskin (2000). *Leisure Education, Community Development and Populations with Special Needs*. CABI Publishing: New York.
- Stebbins, R.A. (2007). *Serious Leisure: A Perspective For Our Time*. Transaction Publishers: New Jersey.
- Taşçı B. ve S. Ekiz (2018). *Serbest Zaman Aktivitesi Olarak Sosyal Medya Bağımlılığı*. 2. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı: İstanbul.
- Taylan, H. H. (2019). "Türkiye'de Serbest Zaman Değerlendirme Aracı Olarak Sinema İzleme Alışkanlıkları". *Turkish Studies Social Sciences*, 14(6): 3459-3478.
- Tel, M. ve B. Köksalan (2009). "Günümüzde Yeni Bir Boş Zaman Aktivitesi Olarak İnternet: Öğretim Üyeleri Örneği". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28): 262-272.
- Tezcan, M. (1993). *Boş Zamanlar Sosyolojisi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi Yayınları: Ankara.
- Tolan, B. (1990). *Geleneksel Aileden Çaędaő Aile Yapısına Doğru*. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları: Ankara.
- Törenli, N. (2005). *Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamı*. Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara.
- Wallace R. and A. Wolf (2012). *Çaędaő Sosyoloji Kuramları*. (Çev: L. Elburuz – M. R. Ayas), Doğu Batı Yayınları: Ankara.

Wallsten, S. (2013). What Are We Not Doing When We Are Online. National Bureau of Economic Research Working Paper Series: Cambridge.

World Leisure and Recreation Association (2001). International Position Statement on Leisure Education and Youth at Risk. *Leisure Sciences*, 8(44): 201-207.

Yıldırım, B. (2015). İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları. *İletişim Araştırmalarında Yöntemler: Uygulama ve Örneklerle. Literatürk Akademia: Konya.*